

**PARTICULARITĂȚILE SUPRAVEGHERII PRUDENTIALE ACTUALE
A SISTEMULUI BANCAR AL RM ÎN CONTEXTUL ASIGURĂRII
SECURITĂȚII FINANCIARE A STATULUI**

**Dorina CLICHICI,
dr. în economie, IEFS
abstract**

The ability to monitor financial security presupposes the existence of indicators that can be used as a basis for analyzing the current health and stability of the financial system. These indicators comprise both aggregated microprudential indicators of the health of individual financial institutions, and macroeconomic variables associated with financial system soundness. Aggregated microprudential indicators are primarily contemporaneous or lagging indicators of soundness; macroeconomic variables can signal imbalances that affect financial systems and are, therefore, leading indicators. Financial crises usually occur when both types of indicators point to vulnerabilities, that is, when financial institutions are weak and face macroeconomic shocks. It is very important for the Republic of Moldova's financial system to be monitored and surveyed adequately by the authorities taking into consideration recent global financial crisis.

The operation of a financial system is dependent on overall economic activity, and financial institutions are significantly affected by certain macroeconomic developments. Recent empirical analysis has shown that certain macroeconomic developments have often predated banking crises, which suggests that financial system stability assessments need to take into consideration the broad macroeconomic picture, particularly factors that affect the economy's vulnerability to capital flow reversals and currency crises.

Securitatea financiară poate fi abordată în termenii capacității sistemului financiar de [1]: (a) a facilita atât o alocare eficientă a resurselor economice, cât și a asigura eficacitatea desfășurării altor procese economice (cum ar fi acumulare de capital, creșterea economică, bunăstare socială); (b) a evalua, a estima și gestiona riscurile financiare; și (c) a menține capacitatea sa de a desfășura aceste funcții cheie chiar și atunci când este afectat de șocurile externe sau de dezechilibre, în primul rând prin mecanisme auto-corective. Pentru asigurarea securității financiare a statului se evidențiază în primul rând rolul reglementării și supravegherii bancare. Având în vedere ultimele evoluții ale pieței bancare internaționale, se evidențiază necesitatea trecerii către o nouă etapă a supravegherii prudentiale, de la supravegherea contabilă (compliance supervision), de verificare a conformității instituțiilor cu cerințele și normele de prudență bancară, la o etapă superioară calitativă orientată spre evaluarea riscurilor la care se pot expune instituțiile de credit prin specificul lor (risk based supervision) [2].

Procesul asigurării securității financiare a statului constă în limitarea riscului sistemic [3] prin protejarea sectorului bancar de faliment și vulnerabilități, asigurarea alocării optime a resurselor financiare și determinarea normelor prudentiale de către autoritățile de supraveghere (controlul asupra solvabilității, lichidității și impunerii cerințelor minime față de capital, limitarea expunerilor unui singur debitor, formarea provizioanelor pentru pierderi la credite etc.). Băncile centrale, precum și agențiile specializate promovează politici active în domeniul reglementării și supravegherii bancare bazate pe standardele general acceptate precum Principiile de Bază pentru Supraveghere Bancară Efectivă și Acordul cu privire la Capital Basel II elaborate de Comitetul Basel pentru Supraveghere Bancară [4]1.

În practica bancară este utilizat un set de indicatori de prudență ce reflectă starea actuală a unui sistem financiar derivă în principal de la indicatorii agregați ai stării de sănătate a instituțiilor financiare individuale. Un cadru pe larg utilizat în literatura de

1 Basel Core principles Methodology, Bank for International Settlements, octombrie 2006, Press & Communications CH-4002 Basel, Switzerland

specialitate pentru analiza stării de sănătate a fiecărei instituții bancare este așa-numitul cadru CAMELS [5], care implică analiza a șase grupuri de indicatori¹. În literatura de specialitate, analiza indicatorilor de prudență bancară la nivel individual este cunoscută sub denumirea de abordare microprudențială [6], care pentru mult timp a fost singura metodă utilizată în calitate de sistem de avertizare a crizelor financiare. Abordarea microprudențială, care presupune evaluarea individuală (control intern) a fiecărei instituții financiare, este în conformitate cu recomandările Comitetului Basel [7]. Iar rolul autorității de supraveghere este de a asigura că băncile activează în conformitate cu reglementările referitoare la gestionarea riscurilor, prudența și diseminarea de informații, în scopul de a proteja deponenții și a asigura încrederea în sistemul bancar. Metoda respectivă de supraveghere a sistemului bancar a demonstrat astăzi limitele sale, ca urmare a manifestărilor crizelor financiare recente [8].

Abordarea macroprudențială a stabilității sistemului financiar este considerată (potrivit Bank of International Settlements) ca fiind o modalitate îmbunătățită (prin luarea în considerare a indicatorilor macroeconomici) a mecanismului monitorizării bancare microprudențiale, care contribuie nu numai la evaluarea expunerii individuale a instituției bancare la riscuri, ci și la evaluarea expunerii globale a sistemului bancar la o posibilă criză financiară. Potrivit cercetătorilor FMI [9], "analiza macroprudențială se referă la evaluarea și monitorizarea punctelor forte și slabe ale unui sistem financiar în termenii indicatorilor macroprudențiali, precum cei de soliditate financiară și a altor indicatori macroeconomici, cum ar fi rata de creștere a PIB și rata inflației, cu informații privind structura sistemului financiar, informații calitative cu privire la cadrul instituțional și de reglementare, în special, prin evaluarea compatibilității cu standardele bancare internaționale, precum și prin evaluarea rezultatele stress-testelor". Funcționarea normală a unui sistem financiar este dependentă de activitatea economică globală, iar instituțiile financiare sunt afectate în mod semnificativ de anumite evoluții macroeconomice. Analizele empirice recente au demonstrat că anumite evoluții macroeconomice au precedat adesea crizele bancare, ceea ce sugerează că evaluările stabilității sistemului financiar trebuie să se ia în considerare și situația macroeconomică generală, în special factorii care afectează vulnerabilitatea economiei la circulația fluxurilor de capital și la fluctuațiile valutare. De aceea, autoritățile monetare din Republica Moldova, în scopul asigurării securității financiare a statului, evaluează periodic situația economică atât a economiei mondiale, cât și a economiei naționale, realizând în așa mod o supraveghere macroprudențială a sectorului financiar autohton. De asemenea, începând cu anul 2011, BNM a aprobat publicarea Raportului asupra Inflației, care este o continuare a Raportului de Politică Monetară, publicat trimestrial în anul 2010. Raportul asupra inflației reflectă o analiză detaliată a realizării obiectivului stabilit de țintire directă a inflației în contextul eventualelor riscuri care pot afecta atingerea țintei, iar în cazul depășirii ratei inflației și prognozei inflației peste limitele stabilite, BNM și-a propus să prezinte un plan de măsuri de corecție a direcției acesteia. Este realizată prognoza inflației pe termen mediu, în baza analizei situației mediului extern (ratele creșterii economice în economiile avansate și emergente, rata șomajului în economiile avansate etc.), cererii agregate, riscurilor și incertitudinilor.

În Republica Moldova, Banca Națională este responsabilă pentru autorizarea,

1 • Adecvarea capitalului (C): rata de solvabilitate, calitatea capitalului analizată în baza elementelor componente ale capitalului băncii (capital de gradul I și II) etc.

• Calitatea activelor (A): concentrarea activelor sectorului bancar, concentrarea creditelor sectorului bancar, total credite nefavorabile, total active/capital, active ponderate la risc/total active etc.

• Managementul (M): cheltuieli totale/total venituri, rata profitului pe angajat, expansiunea băncii pe piața bancară etc.

• Profitabilitatea: rentabilitatea activelor, rentabilitatea capitalului, venituri aferente dobânzilor, cheltuieli aferente dobânzilor, marja netă din dobânzi etc.

• Lichiditatea: active lichide/total active, total credite/total depozite, active lichide/total depozite etc.

• Sensibilitatea la riscul de piață: riscul valutar generat de poziția valutară deschisă, riscul ratei dobânzii etc.

reglementarea și supravegherea activității instituțiilor financiare, funcții ce se exercită luând în considerație Principiile de bază ale Comitetului Basel pentru supravegherea bancară efectivă. Autoritățile monetare realizează supravegherea prudențială a băncilor utilizând următorii indicatori de prudență bancară:

Tabelul 1. Indicatori de prudență bancară utilizați de Banca Națională a Moldovei

Grupul	Indicatorii
Actiunile băncilor:	Actiunile totale pe sistemul bancar, structura activelor pe sistemul bancar, dinamica activelor, creditelor raportate la PIB, structura portofoliului de credite conform gradului riscului operațiunilor investiționale (standarde, supravegheate, substandarde, dubioase, compromise), ponderea creditelor nefavorabile (substandarde, dubioase și compromise) în totalul creditelor, total credite nefavorabile/CNT, total active nefavorabile/total active, total active nefavorabile/CNT, ponderea reducerilor pentru pierderi la credite în totalul creditelor, reduceri pentru pierderi la active/total active, suma totală a expunerilor băncilor față de persoanele afiliate pe sistemul bancar, recuperările la credite (pierderi), credite expirate și credite expirate în stare de neacumulare a dobânzii / total credite, credite expirate și credite expirate în stare de neacumulare a dobânzii / CNT, creditele acordate funcționarilor băncilor, valoarea totală a expunerilor "mari", investițiile băncilor în activele materiale pe termen lung raportate la capitalul normativ total (limita maximă – 50.0 %), ponderea activelor bilanțiere în valută străină în totalul activelor și activelor atașate la cursul valutar, angajamentele extrabilanțiere pe sistemul bancar.
Capitalul băncilor	Dinamica capitalului de gradul I și a capitalului normativ total pe sistemul bancar, media suficienței capitalului ponderat la risc pe sistemul bancar, cota investițiilor străine în capitalul băncilor.
Obligațiunile băncilor	Structura obligațiunilor sectorului bancar (depozite, împrumuturi etc.), Depozite ale persoanelor fizice/Total depozite, Depozite ale persoanelor juridice/Total depozite, Depozite ale persoanelor fizice și juridice/Total active, ponderea depozitelor în valută străină în totalul depozitelor pe sistemul bancar etc.
Lichiditatea băncilor ¹ :	lichiditatea pe termen lung (activele cu termenul de rambursare mai mare de 2 ani / resursele financiare cu termenul potențial de retragere care depășesc 2 ani ≤1) pe sistemul bancar, Lichiditatea curentă (active lichide exprimate prin numerar, depozite la BNM, hârtii de valoare de stat, credite interbancare nete cu termenul de până la o lună/total active X100% ≥ 20 la sută) pe sistemul bancar.
Veniturile și profitabilitatea:	venitul net al sistemului bancar, dinamica veniturilor și a cheltuielilor sectorului bancar, dinamica marjei nete a dobânzii, dinamica rentabilității activelor, dinamica rentabilității capitalului acționar din sistemul bancar.

Sursa: elaborat de autor în baza datelor Băncii Naționale a Moldovei

În rezultatul evaluării sistemului bancar din Republica Moldova de către misiunea FMI și Banca Mondială - Programul de Evaluare a Sistemului Financiar (FSAP), printre deficiențe au fost menționate: probleme ce țin de lipsa transparenței în structura

¹ Respectarea de către bănci a indicatorilor lichidității relevă existența surselor adecvate de finanțare pentru acoperirea necesităților potențiale atât pe termen scurt, cât și pe termen lung.

proprietarilor băncilor, ceea ce nu permite autorității de supraveghere să garanteze respectarea limitelor de prudență pentru împrumuturi și riscuri mari, impactul expansiunii creditelor, problemele provenind din rolul crescând al statului în sistemul bancar [10]. Băncile comerciale autohtone publică periodic un șir de indicatori financiari care facilitează aprecierea calității activelor, rentabilității capitalului etc. și permit verificarea gradului de conformitate al activității băncilor cu exigențele impuse de legislația în vigoare. Însă o problemă majoră reflectată în rapoartele organizațiilor financiare internaționale este dezvăluirea incompletă a informației cu privire la structura proprietarilor băncilor. Iar opacitatea proprietății bancare și o guvernare corporativă inadecvată condiționează imposibilitatea implementării efective a anumitor norme prudenciale (cu privire la expunerile mari, acordarea creditelor persoanelor afiliate, ceea ce complică evaluarea expunerii la risc). Această problemă s-a încercat a soluționa prin mai multe acțiuni, precum: micșorarea mărimii cotei substanțiale deținute în capitalul instituțiilor financiare de la 10% pînă la 5%, solicitarea de la bănci a unui volum extins de raportare, a informației cu privire la componența proprietarilor, limitarea drepturilor proprietarilor din zonele off-shore etc.

Expansiunea creditelor și creșterea prețurilor la active sînt factori care au precedat practic toate crizele bancare în diverse țări și, deci, reprezintă premisele apariției instabilităților financiare. Riscul de credit poate destabiliza situația financiară a băncilor, de aceea este necesară promovarea îmbunătățirii continue a politicilor interne de creditare ale băncilor. Sporirea bruscă a riscului de credit în anul 2009 a determinat băncile din Republica Moldova să-și restrângă activitatea de creditare și să majoreze semnificativ fondul de risc pentru acoperirea pierderilor la credite. Ca rezultat, sectorul bancar a încheiat anul 2009 cu o pierdere netă de 173.0 mil. lei, deși unele bănci au înregistrat profit chiar și în acel an. În anul 2010 sectorul bancar și-a revenit din criză, odată cu recuperarea economiei naționale. Portofoliul de credite a crescut cu 3.1 mlrd. lei, sau cu 13.7 %. Volumul creditelor noi acordate a crescut cu 64.5 % comparativ cu anul 2009. Volumul total al depozitelor atrase a crescut cu 3.5 mlrd. lei, sau cu 14.1 %. Ponderea creditelor neperformante a scăzut la finele anului 2010 la 13.3 %.

După un șir de ajustări esențiale descendente ale ratelor dobânzilor la instrumentele de reglementare monetară, efectuate pe parcursul anului 2009, ca răspuns la criza financiară globală, Banca Națională a Moldovei a majorat consecutiv în lunile februarie și martie 2010 ratele dobânzilor la instrumentele de reglementare monetară cu câte 1.0 puncte procentuale, pînă la nivelul de 7.0 la sută, fapt care a contribuit la simetrizarea coridorului ratelor dobânzii la creditele acordate și la depozitele atrase pe parcursul anului 2010, astfel încât, soldul creditelor și cel al depozitelor au înregistrat o tendință general ascendentă inițiată la începutul anului 2010. Conjunctura anului 2010, caracterizată prin exces de lichiditate pe piața monetară și amplificarea presiunilor inflaționiste, a determinat Banca Națională a Moldovei să revină la gestionarea fermă a surplusului de lichiditate din sistemul bancar. Astfel, lichiditatea pe termen lung pe sistemul bancar la 31 decembrie 2010 a constituit 0.7, iar cea curentă - 34.6 la sută [11].

În același timp, în conformitate cu Regulamentul cu privire la suficiența capitalului ponderat la risc, începând cu 31 decembrie 2010 quantumul capitalului social a fost stabilit în mărime de 100.0 mil. lei. Toate băncile au respectat această cerință, deținând capitalul social corespunzător quantumului stabilit. Reticența băncilor licențiate și sporirea capacității acestora de a reacționa la situații de criză financiară s-a manifestat prin diminuarea ponderii creditelor nefavorabile (substandard, dubioase și compromise) în totalul creditelor. Anul 2011 se caracterizează prin continuarea procesului de îmbunătățire a calității portofoliului de credite și respectiv creșterea profitabilității sectorului bancar. Iar nivelul sporit de lichiditate și capitalizarea înaltă a sistemului bancar vor asigura în perioada următoare stabilitatea financiară.

Pentru promovarea în continuare a unui sistem bancar autohton transparent este oportună armonizarea practicilor de contabilitate cu standardele internaționale. În vederea corespunderii standardelor și practicii europene și internaționale este necesară implementarea Standardelor Internaționale de Raportare Financiară (SIRF) în sistemul bancar al Republicii Moldova. În prezent băncile din Moldova operează cu Standardele Naționale de Contabilitate care au fost elaborate în baza Standardelor Internaționale de Contabilitate. Pilonul trei al Acordului Basel II ce ține de asigurarea disciplinei de piață susține convergența normelor internaționale cu privire la dezvăluirile bancare. Cu toate că în UE au avut loc mai multe eforturi pentru o raportare unică efectuată de bănci, standardele de raportare financiară diferite utilizate de diverse state împiedică comparabilitatea rapoartelor financiare și astfel, servesc drept o barieră în procesele de consolidare și integrare a sectoarelor financiare. În scopul asigurării unei coordonări adecvate între autoritățile publice, delimitării clare a responsabilităților, precum și în scopul realizării unor acțiuni prompte în caz de șocuri financiare extraordinare, în Republica Moldova în iunie 2010 în baza Hotărârii cu privire la crearea Comitetului Național de Stabilitate Financiară nr. 449 din 02.06.2010 (Monitorul Oficial nr.87-90/518 din 04.06.2010) a fost creat Comitetul Național de Stabilitate Financiară.

În vederea asigurării transparenței sectorului bancar în fiecare stat membru al UE, organele de supraveghere elaborează anual Rapoarte asupra Stabilității Financiare (Financial Stability Reports), în care sunt analizate evoluțiile structurale la nivelul bilanțului agregat al instituțiilor de credit, evoluția fondurilor proprii și a indicatorilor de adecvare a capitalului, calitatea creditelor și gradul de acoperire a creanțelor, indicatorul de lichiditate pe sistem bancar și riscul de lichiditate, riscul de piață, evoluția indicatorilor de profitabilitate a băncilor etc. Autoritățile monetare din Republica Moldova din păcate nu elaborează încă astfel de rapoarte, aceste analize fiind însă binevenite având menirea de a spori gradul de transparență al sistemului financiar și a preveni situații de apariție a riscului sistemic – generator al crizelor financiare. Publicarea rapoartelor cu privire la stabilitatea financiară poate contribui la promovarea stabilității financiare prin faptul că acestea permit: promovarea cunoștințelor cu privire la stabilitatea financiară, înțelegerea riscurilor prin punerea la dispoziția persoanelor interesate a informației cu privire la sursele de risc și vulnerabilitatea sectorului financiar; motivarea băncilor și participanților de pe piață să promoveze stabilitatea financiară și să îmbunătățească infrastructura financiară; majorarea responsabilităților băncii centrale în procesul de asigurare a stabilității financiare.

Îmbunătățirea guvernării corporative care a fost menționată în contextul programului comun al FMI-Banca Mondială – Programul de Evaluare a Sistemului Financiar ca fiind un punct vulnerabil al sistemului bancar autohton, de asemenea, urmează a fi tratată ca una dintre direcțiile prioritare pentru asigurarea stabilității fiecărei bănci în parte și, ca rezultat, a sistemului bancar în întregime. Cu cât mai bine este organizată guvernarea corporativă în bănci, cu atât mai mare este probabilitatea că băncile își vor onora obligațiunile față de clienți și față de piață, vor proteja drepturile acționarilor și persoanelor interesate, contribuind la creșterea încrederii investitorilor și deponenților. Organele de supraveghere trebuie să trateze guvernarea corporativă ca un element de protecție a deponenților și să acorde ajutorul oportun băncilor privind eficientizarea guvernării corporative, să evalueze dacă banca a aprobat și a implementat corect politicile și practicile de guvernare corporativă

Concluzii

În contextul integrării în structurile europene este necesară examinarea căilor posibile de exercitare a supravegherii pe bază consolidată și transfrontalieră a băncilor. Totodată, pentru evitarea instabilităților sistemului bancar este necesară efectuarea unui management eficient al riscurilor prin determinarea politicilor și exigențelor față de

desfășurarea activităților ce prezintă un risc major pentru activitatea instituțiilor financiare, implementarea unor sisteme de control intern adecvat pentru monitorizarea și evaluarea acestor riscuri. În acest context, de asemenea, se impune și necesitatea implementării noului Acord Basel II. Este absolut necesară asigurarea transparenței sectorului bancar, precum și respectarea principiilor „potrivit și adecvat” în autorizarea băncilor și în confirmarea persoanelor în funcția de administrator a acestora. Luând în considerație semnificația crescândă a securității sistemului bancar, rezultă importanța determinării și examinării surselor apariției instabilităților potențiale și identificării căilor de stabilizare a acestuia. Pentru asigurarea stabilității sectorului bancar, este necesară, în primul rând, analiza situației fiecărei bănci în parte din cadrul acestui sector. Această analiză urmează să includă evaluarea punctelor forte și a instabilităților, cum ar fi: expunerea băncii la eventuale riscuri, determinarea condițiilor care cauzează riscuri, veniturile băncii, gradul de pregătire al băncii în confruntarea cu pierderile posibile etc.

Bibliografie:

1. Garry J. Schinasi, Defining Financial Stability, IMF Working Paper WP/04/187, October 2004, p. 43
2. Randle T., Risk Based Supervision, World Bank, Working Paper, Decemeber 2009, p. 88
3. Medar Lucian-Ion, MĂSURI PENTRU O SUPRAVEGHERE PRUDENȚIALĂ EFICIENTĂ A INSTITUȚIILOR DE CREDIT, Annals of the „Constantin Brâncuși” University of Târgu Jiu, Economy Series, Issue 1/2009, p. 66-67
4. Basel Core principles Methodology, Bank for International Settlements, octombrie 2006, Press & Communications CH-4002 Basel, Switzerland
5. Owen Evans, Alfredo M. Leone, Macroprudential Indicators of Financial System Soundness. Occasional Paper, 192, IMF, Washington DC April 2000
6. Kamgna S. Yves, Macro-Prudential Monitoring Indicators for CEMAC Banking System, Munich Personal RePEc Archive, Paper No. 17095, September 2009
7. Basel Committee on Banking Supervision (1997), “Basic Principles of Efficient Banking Supervision”; Basel, September 1997
8. Owen E., Alfredo M. Leone, Macroprudential Indicators of Financial System Soundness. Occasional Paper, 192, IMF, Washington DC April 2000
9. Sundararajan V., Financial soundness indicators: analytical aspects and country practices. Occasional paper (International Monetary Fund); 212. IMF, Washington DC. 2002
10. Raportul “Republica Moldova. Evaluarea Stabilității Sistemului Financiar”, aprobat de Stefan Ingves și Michael Deppler, FMI, 14 ianuarie.2005, p.4-5
11. BNM, Raport anual 2010 (www.bnm.md)